

Иванчук Н. В.

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту,
Національний університет «Острозька академія», Україна;
e-mail: natalia.ivanchuk@oa.edu.ua*

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ТІНІЗАЦІЮ ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Анотація. Сучасний етап економічного розвитку України характеризується значними обсягами прихованого фонду оплати праці, який є ваговою базою оподаткування. У статті побудована економіко-математична модель факторів впливу на обсяги прихованого фонду оплати праці в Україні. Проаналізовано податкові та неподаткові фактори впливу на процеси тінізації. Виявлено, що оподаткування фонду оплати праці соціальними податками та якість законодавства в Україні зумовлюють 87% впливу факторних величин на процеси тінізації фонду оплати праці в Україні.

Ключові слова: оподаткування фонду оплати праці, соціальні внески, тінізація фонду оплати праці, податкові фактори, неподаткові фактори.

Формул: 2; рис.: 0; табл.: 4; бібл.: 10.

Ivanchuk N. V.

*Pd. D. in Economics,
Associate Professor of Department of Finance, Accounting and Audit,
The National University of Ostroh Academy, Ukraine;
e-mail: natalia.ivanchuk@oa.edu.ua*

FACTORS AFFECTING CONCEALMENT OF PAYROLL IN UKRAINE

Abstract. At the current stage of Ukrainian economic development there are significant volumes of hidden payroll which make an important tax base. The economic and mathematical model of factors that influence the volume of the *hidden* payroll in Ukraine has been made in the article. The tax and non-tax factors that affect the processes of shadowing have been analyzed. The author has found out that social payroll taxation and regulatory quality in Ukraine determine 87% of the factors' impact on the processes of shadowing payroll in Ukraine and the relationship between these factors as well as a result is very strong. In order to decrease shadowing payroll it is important to increase regulatory quality in Ukraine. Under current conditions, it is not enough to legalize payroll in order to overcome the deficit of state target funds. Along with pension reform, it is essential to stimulate economic growth which will give an opportunity to increase the volume and share of the payroll in GDP, to rationalize expenditures for the maintenance of state target funds, and to abolish the maximum base of calculating single social contribution in Ukraine.

Keywords: payroll taxation, social contributions, concealment of payroll, tax factors, non-tax factors.

JEL Classification: H24

Formulas: 2; fig.: 0; tabl.: 4; bibl.: 10.

Иванчук Н. В.

*к. э. н., доцент кафедры финансов, учета и аудита
Национальный университет «Острожская академия», Украина;
e-mail: natalia.ivanchuk@oa.edu.ua*

ФАКТОРЫ ВЛИЯНИЯ НА ТЕНИЗАЦИЮ ФОНДА ОПЛАТЫ ТРУДА В УКРАИНЕ

Аннотация. Современный этап экономического развития Украины характеризуется значительными объемами скрытого фонда оплаты труда, который является весомой базой налогообложения. В статье построена экономико-математическая модель факторов влияния

на объемы скрытого фонда оплаты труда в Украине. Проанализированы налоговые и неналоговые факторы влияния на процессы тенизации. Выявлено, что налогообложение фонда оплаты труда социальными налогами и качество законодательства в Украине обуславливают 87% влияния факторных величин на процессы тенизации фонда оплаты труда в Украине.

Ключевые слова: налогообложение фонда оплаты труда; социальные взносы; тенизация фонда оплаты труда.

Формул: 2; рис.: 0; табл.: 4; библ.: 10.

Вступ. Сучасний етап економічного розвитку України характеризується значними обсягами прихованого фонду оплати праці, який є вагомою базою оподаткування. Реформування вітчизняної економіки супроводжується удосконаленням функціонування податкових відносин, серед яких значна увага приділяється механізму оподаткування фонду оплати праці.

Визначення та усунення причин тінізації фонду оплати праці на сьогодні є важливою передумовою для забезпечення прийняття обґрунтованих управлінських рішень, розширення бази оподаткування у вітчизняній економіці, збільшення надходжень до бюджетів та державних цільових фондів.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Дослідження підходів до оптимізації оподаткування підприємств шляхом використання моделювання здійснювались у працях таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як Б. Букач, В. Вишневський, Д. Малигін, С. Михайленко, О. Спиридонов [1–5], але в них фактично залишаються поза увагою соціальні внески від фонду оплати праці, зокрема вони розглядаються як фіксовані в об'єднанні з певними іншими податковими платежами або не враховуються у повній мірі.

На міжнародному рівні значні дослідження з приводу окресленої проблематики відображені в працях Ф. Шнайдера [6], де розраховано рівень тінізації економіки для різних країн світу, в тому числі і для України. Показники наведено в динаміці по тривалих часових періодах, що робить можливим їх використання в моделюванні.

Ю. Харазішвілі запропонував модель по визначенню обсягів прихованого фонду оплати праці, що базується на використанні принципу золотого перетину та фактичних тенденцій у сфері зайнятості [7, с. 41].

Ю. Петров пропонує модель повних ставок оподаткування праці на прикладі російської економіки, якій передують чимало інших моделей та особливостей російського податкового законодавства [8]. Г. Гендлер та А. Скрипник пропонують свій підхід до визначення розміру єдиної ставки соціальних платежів, що сприятиме детінізації фонду оплати праці, визначивши її на рівні 13,3% [9, с. 23], однак вихідна методика обчислення утримань з фонду оплати праці на сьогодні не повністю відповідає дійсному механізму оподаткування фонду оплати праці в Україні.

В умовах реформування вітчизняної економіки доцільно визначити основні фактори впливу на обсяги прихованого фонду оплати праці в Україні. Це дозволить з'ясувати складові оподаткування фонду оплати праці, що потребують першочергового удосконалення, а також виявити можливості детінізації фонду оплати праці за рахунок неподаткових факторів.

Стаття покликана систематизувати фактори впливу на процеси тінізації фонду оплати в Україні на основі використання економіко-математичного моделювання.

Результати дослідження. У своїх працях Ф. Шнайдер зазначає, що найбільший вплив на тінізацію економіки країни справляє навантаження податками та соціальними внесками, що втілює у собі 45–52% впливу. Потім вказується якість державних інститутів, трансферти, принципи регулювання ринку праці та послуги у державному секторі, вплив яких поряд із податками досягає 78–96%.

Для побудови економетричної моделі скористаємося розрахунками тіньового ВВП, зробленими Ф. Шнайдером [6], та визначимо обсяги прихованого фонду оплати праці в економіці, припускаючи, що його частка у тіньовому ВВП та ж сама, що й у офіційному.

Усі відібрані фактори впливу на обсяги прихованого фонду оплати праці ми поділили на дві групи: податкові та неподаткові (табл. 1).

Таблиця 1

Вихідні статистичні дані для визначення впливу податкових факторів на тінізацію фонду оплати праці в Україні за 2001–2015 рр.

Роки	Рівень тінізації економіки, %	Офіційний ФОП, млрд. грн.	Тіньовий ФОП (y), млрд. грн.	ln y	Ставка соціальних податків, %	Ставка ПДФО, %	Ставка ПДВ, %	Ставка податку на прибуток, %
2001	47,90	67,09	32,14	3,47	23,98	12,01	9,22	20,80
2002	47,60	78,58	37,40	3,62	25,21	12,61	10,81	25,18
2003	47,30	93,86	44,39	3,79	24,59	13,20	8,61	28,89
2004	47,00	116,10	54,57	4,00	31,20	10,43	8,21	21,93
2005	46,80	158,84	74,34	4,31	31,15	9,91	13,38	26,32
2006	46,60	202,44	94,34	4,55	30,59	10,35	15,78	23,65
2007	41,10	267,86	110,09	4,70	30,89	11,69	14,03	18,80
2008	40,60	347,40	141,05	4,95	31,06	12,08	15,81	24,73
2009	41,50	338,69	140,56	4,95	32,71	12,12	14,54	22,96
2010	41,10	405,27	166,57	5,12	31,12	11,61	14,33	19,06
2011	40,40	479,82	193,85	5,27	33,60	11,35	14,37	20,20
2012	40,00	557,48	222,99	5,41	32,92	10,88	13,85	20,08
2013	39,50	574,73	227,02	5,43	33,70	11,03	12,25	23,45
2014	46,50	553,58	257,42	5,55	33,27	11,04	12,40	11,92
2015	47,00	587,12	275,95	5,62	32,43	11,72	13,55	8,23

Джерело: розраховано автором на основі даних Міжнародного валютного фонду, Державної служби статистики України та [6]

До складу податкових факторів ми віднесли рівень оподаткування офіційного фонду оплати праці соціальними внесками (ставку соціальних податків), рівень оподаткування офіційного фонду оплати праці податком на доходи фізичних осіб (ставку податку на доходи фізичних осіб), частку ПДВ у кінцевих споживчих витратах домогосподарств (ставку ПДВ) та частку податку на прибуток у загальному прибутку до оподаткування підприємств у економіці (ставку податку на прибуток). Також у якості результативного показника нами було обрано натуральний логарифм обсягів тіньового фонду оплати праці у вітчизняній економіці (ln y).

Для визначення того, які з наведених податкових факторів доцільно включити в регресійну модель, побудуємо кореляційну матрицю (табл. 2).

Таблиця 2

Кореляційна матриця податкових факторів тінізації фонду оплати праці в Україні впродовж 2001–2015 рр.

	ln y	Ставка соціальних податків	Ставка податку на прибуток	Ставка ПДФО	Ставка ПДВ
ln y	1,00	0,88	-0,61	-0,28	0,65
Ставка соціальних податків	0,88	1,00	-0,43	-0,58	0,61
Ставка податку на прибуток	-0,61	-0,43	1,00	0,14	-0,19
Ставка ПДФО	-0,28	-0,58	0,14	1,00	-0,25
Ставка ПДВ	0,65	0,61	-0,19	-0,25	1,00

На основі наведених даних видно, що ми не можемо включити відразу всі обрані фактори в модель, оскільки між ними існує мультиколінеарність. Враховуючи вимогу низької кореляції факторів та їх вплив на результативний показник, серед податкових факторів доцільно включити у модель лише ставку соціальних внесків.

В якості неподаткових факторів впливу на приховування фонду оплати праці нами було обрано рівень безробіття в економіці, індекс людського розвитку України, індекс споживчих цін, частку мінімальної заробітної плати у середній, а також показники якості державного управління, що розраховуються Світовим банком по різних країнах світу.

Методологія Світового банку використовує шість основних складових якості державного управління [10]:

- 1) врахування думки населення та підзвітність державних органів;
- 2) політична стабільність та відсутність насильства;
- 3) ефективність роботи уряду;
- 4) якість законодавства;
- 5) верховенство закону;
- 6) стримування корупції.

Оскільки раніше серед податкових факторів нами було обрано ставку соціальних податків від фонду оплати праці, то необхідним постає врахування цього фактору при побудові кореляційної матриці з метою визначення того, які саме неподаткові чинники доцільно поєднати з цією ставкою. Вихідні статичні дані для побудови кореляційної матриці неподаткових факторів наведено у таблиці 3.

Таблиця 3

Вихідні статистичні дані для визначення впливу неподаткових факторів на тінізацію фонду оплати праці в Україні за 2001–2015 рр.

Роки	Рівень безробіття, %	Індекс людського розвитку	Якість законодавства	Врахування думки населення	Політична стабільність	Верховенство закону	Ефективність роботи уряду	Стимування корупції	Індекс споживчих цін	Частка мінімальної зарплати у середній, %
2001	11,70	0,77	-0,52	-0,65	-0,50	-1,14	-0,75	-1,07	1,12	31,18
2002	10,30	0,78	-0,59	-0,55	-0,38	-0,87	-0,66	-1,02	1,01	40,52
2003	9,70	0,77	-0,56	-0,58	-0,40	-0,84	-0,58	-0,86	1,05	40,38
2004	9,20	0,77	-0,39	-0,61	-0,48	-0,75	-0,54	-0,89	1,09	36,58
2005	7,80	0,72	-0,50	-0,21	-0,27	-0,79	-0,58	-0,69	1,14	37,25
2006	7,40	0,73	-0,51	0,03	-0,03	-0,81	-0,54	-0,68	1,09	35,01
2007	6,90	0,73	-0,43	0,04	0,15	-0,74	-0,67	-0,74	1,13	31,83
2008	6,90	0,74	-0,52	0,06	0,03	-0,69	-0,71	-0,79	1,25	29,49
2009	9,60	0,73	-0,57	0,03	-0,31	-0,77	-0,80	-1,01	1,16	33,74
2010	8,80	0,73	-0,52	-0,10	-0,02	-0,81	-0,75	-0,98	1,09	39,67
2011	8,60	0,74	-0,61	-0,13	-0,08	-0,83	-0,81	-1,00	1,08	36,58
2012	8,10	0,74	-0,60	-0,28	-0,10	-0,79	-0,58	-1,03	1,01	36,29
2013	7,70	0,75	-0,63	-0,32	-0,76	-0,82	-0,64	-1,09	1,00	35,31
2014	9,70	0,75	-0,63	-0,09	-1,99	-0,79	-0,38	-1,00	1,12	35,00
2015	9,50	0,74	-0,58	-0,03	-1,93	-0,80	-0,51	-0,98	1,49	30,31

Джерело: побудовано автором на основі даних Світового банку, Програми розвитку ООН та Державної служби статистики України

На основі побудованої кореляційної матриці (табл. 4) поряд зі ставкою соціальних податків було відібрано такі фактори, як якість законодавства, ефективність роботи уряду, індекс споживчих цін та частка мінімальної зарплати у середній. Врахування цих факторів у побудові економіко-математичної моделі показало, що параметри рівняння регресії, які

відповідають індексу ефективності роботи уряду, індексу споживчих цін та частці мінімальної заробітної плати, не є статистично значимими, а тому включення цих факторів у модель недоцільне.

Таблиця 4

Кореляційна матриця податкових та неподаткових факторів впливу на інтенсифікацію фонду оплати праці в Україні впродовж 2001–2015 рр.

	Ln y	Ставка соціальних внесків	Рівень безробіття	Індекс людського розвитку	Якість законодавства	Враховування думки населення	Політична стабільність	Верховенство закону	Ефективність роботи уряду	Стимування корупції	Індекс споживчих цін	Частка мінімальної зарплати у середній
Ln y	1,00	0,88	-0,43	-0,56	-0,47	0,70	-0,34	0,50	0,15	-0,21	0,31	-0,29
Ставка соціальних внесків	0,88	1,00	-0,56	-0,62	-0,18	0,67	-0,18	0,64	0,13	-0,02	0,19	-0,24
Рівень безробіття	-0,43	-0,56	1,00	0,66	-0,21	-0,62	-0,42	-0,73	-0,03	-0,61	0,01	0,17
Індекс людського розвитку	-0,56	-0,62	0,66	1,00	0,02	-0,85	-0,23	-0,43	0,15	-0,45	-0,24	0,27
Якість законодавства	-0,47	-0,18	-0,21	0,02	1,00	-0,08	0,42	0,15	-0,03	0,61	0,09	-0,14
Враховування думки населення	0,70	0,67	-0,62	-0,85	-0,08	1,00	0,02	0,59	-0,05	0,35	0,45	-0,45
Політична стабільність	-0,34	-0,18	-0,42	-0,23	0,42	0,02	1,00	0,08	-0,65	0,38	-0,47	0,20
Верховенство закону	0,50	0,64	-0,73	-0,43	0,15	0,59	0,08	1,00	0,23	0,44	0,17	-0,01
Ефективність роботи уряду	0,15	0,13	-0,03	0,15	-0,03	-0,05	-0,65	0,23	1,00	0,20	0,14	0,04
Стимування корупції	-0,21	-0,02	-0,61	-0,45	0,61	0,35	0,38	0,44	0,20	1,00	0,14	-0,08
Індекс споживчих цін	0,31	0,19	0,01	-0,24	0,09	0,45	-0,47	0,17	0,14	0,14	1,00	-0,66
Частка мінімальної зарплати у середній	-0,29	-0,24	0,17	0,27	-0,14	-0,45	0,20	-0,01	0,04	-0,08	-0,66	1,00

Тому в кінцевому підсумку в модель були включені лише два фактори і рівняння регресії при цьому набуло вигляду:

$$\ln y = -14,93 + 5,19 \ln x_1 - 3,54 x_2, \quad (1)$$

де y – обсяги прихованого фонду оплати праці, млрд. грн.;

x_1 – ставка оподаткування офіційного фонду оплати праці соціальними нарахуваннями;

x_2 – індекс якості законодавства.

Розрахований коефіцієнт кореляції склав $R = 0,93$, коефіцієнт детермінації – $R^2 = 0,87$, а уточнений – $\bar{R}^2 = 0,85$. Розрахункове значення F-критерію Фішера при рівні значимості $\alpha = 0,05$ та ступенях вільності $k_1 = 2$, $k_2 = 12$ склало 41,4 при табличному 3,88. Таким чином, з імовірністю 95% можна сказати, що наше побудоване нелінійне рівняння множинної регресії є статистично значимим. Також t-статистика для коефіцієнтів b_0 , b_1 та b_2 склала відповідно $|t_{b_0}| = 6,67$, $|t_{b_1}| = 7,87$ та $|t_{b_2}| = 3,27$ при критичному значенні $t = 1,78$. З впевненістю на 95% можна вважати, що всі параметри рівняння регресії є статистично значимими.

У результаті проведення тесту Жака-Бера були отримані такі показники: $S=0,16$ (асиметрія); $K=1,84$ (ексцес); $p\text{-value}=0,64$. На основі цього приймаємо нульову гіпотезу про нормальність розподілу залишків, що є однією з найважливіших умов для моделі.

Розрахований коефіцієнт Дарбіна-Уотсона склав 2,06 при $d_L = 0,95$ та $d_U = 1,54$. Таким чином, з ймовірністю 95% можна сказати, що автокореляція залишків у моделі відсутня, а оцінки параметрів моделі й коефіцієнта детермінації є статистично значимими та незміщеними.

Перевірка моделі на наявність гетероскедастичності на основі тесту Вайта зумовила побудову допоміжного рівняння регресії такого вигляду:

$$e_i^2 = -27,28 + 2,76\ln x_1 + 12,87x_2 + 0,16(\ln x_1)^2 - 1,14x_2^2 - 1,22x_2\ln x_1 \quad (2)$$

При цьому коефіцієнт детермінації склав 0,45, а $LM = 6,82$. Критичне значення χ^2 із рівнем значимості $\alpha = 0,05$ та ступенях вільності $k = 5$ дорівнює 11,07. Оскільки $LM < \chi^2$, можна стверджувати про відсутність гетероскедастичності в моделі, що підтверджує її адекватність. Середня похибка апроксимації моделі становить 4,71% при допустимому значенні не більше 10%, а тому рівняння моделі є добре підібраним.

Таким чином, оподаткування фонду оплати праці соціальними податками та якість законодавства в Україні (здатність уряду формулювати та реалізовувати раціональну політику і законодавчі акти, які передбачають розвиток приватного сектора та сприяють цьому) зумовлюють 87% впливу факторних величин на процеси тінізації фонду оплати праці в Україні і зв'язок цих чинників із результативним показником є дуже тісний.

З 1 січня 2016 року відбулося законодавче зниження ставки ЄСВ до 22% і за підсумками цього року Міністерство економічного розвитку і торгівлі України констатувало зменшення рівня тінізації економіки до 34%. Однак втрата надходжень соціальних внесків від фонду оплати праці склала 58,6 млрд. грн. порівняно із 2015 роком. Це означає, що легалізація заробітків не забезпечувала приріст надходжень податкових платежів та вирішення проблеми дефіциту державних цільових фондів.

Висновки. З метою подальшої детінізації фонду оплати праці необхідно працювати над підвищенням якості вітчизняного законодавства. В сучасних умовах подолання дефіциту державних цільових фондів неможливо здійснити лише шляхом легалізації заробітків. Для цього, поряд із пенсійною реформою, потрібно також забезпечити стимулювання економічного зростання, що дасть змогу наростити обсяг та частку фонду оплати праці у ВВП, здійснити раціоналізацію видатків на утримання державних цільових фондів, а також скасувати граничну межу нарахування єдиного соціального внеску.

Література

1. Букач Б. О. Моделювання впливу зміни податкових ставок на динаміку податкових надходжень у державний бюджет України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.03.02 «Економіко-математичне моделювання» / Б. О. Букач. – Київ, 2003. – 23 с.
2. Налогообложение: теории, проблемы, решения : монография / [под общ. ред. В. П. Вишневого]. – Донецк : ДонНТУ, ИЭП НАН Украины, 2006. – 504 с.
3. Мальгин Д. Е. Разработка и исследование макромоделей налогообложения : монография / Д. Е. Мальгин. – Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2009. – 88 с.
4. Михайленко С. Управління податковим навантаженням як фактор фінансового забезпечення підприємництва / С. Михайленко // Економіст. – 2008. – № 11. – С. 67–69.
5. Спиридонов О. О. Моделювання процесів оподаткування підприємств в умовах перехідної економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.03.02 «Економіко-математичне моделювання» / О. О. Спиридонов. – Донецьк, 2002. – 16 с.
6. Schneider F. The size and development of the shadow economies of Ukraine and six other eastern countries over the period of 1999–2015 [Electronic resource] / F. Schneider // Механізм регулювання економіки. – 2016. – № 2 (78). – С. 12–20. – Available at : http://www.ed.ksue.edu.ua/ER/knt/ee162_78/e162sch.pdf.
7. Харазішвілі Ю. М. Детінізація заробітних плат як чинник соціального розвитку та забезпечення економічної безпеки України [Електронний ресурс] / Ю. М. Харазішвілі, О. П. Коваль // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 4. – С. 38–49. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/spa_2013_4_7.pdf.

8. Петров Ю. Сравнение проектов реформирования налоговой системы на основе моделей полных ставок налогообложения оплаты труда / Ю. Петров // Российский экономический журнал. – 2008. – № 3–4. – С. 36–44.

9. Скрипник А. Оцінка податкового навантаження і детінізація фонду оплати праці / А. Скрипник, Г. Гендлер // Економіка України. – 2007. – № 5. – С.17–25.

10. Kaufmann D. The Worldwide Governance Indicators. Methodology and Analytical Issues : Policy Research working paper, no. WPS 5430 [Electronic resource] / D. Kaufmann, A. Kraay, M. Mastruzzi. – Washington, DC: World Bank, 2016. – Available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/630421468336563314/pdf/WPS5430.pdf>.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2017

© Іванчук Н. В.

References

1. Bukach, B. O. (2003). Modeliuvannya vplyvu zminy podatkovykh stavok na dynamiku podatkovykh nadkhodzen u derzhavnyi biudzheth Ukrainy [Modelling of influence of change of tax rates on dynamics of tax revenues in the state budget of Ukraine]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

2. Vyshnevskiy, V. P. (2006). *Nalohooblozheniie: teorii, problemy, resheniia [Taxation: theories, problems, solutions]*. Donetsk : Donetsk National Technical University, Institute of Industrial Economics of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].

3. Malyhin, D. E. (2009). *Razrabotka i issledovaniie makromodelei nalohooblozheniia [Development and research of tax macromodels]*. Tambov : Tambov State Technical University [in Russian].

4. Mykhailenko, S. (2008). Upravlinnia podatkovym navantazhenniam yak faktor finansovoho zabezpechennia pidpriemnytstva [Management of tax loading as the factor of financial maintenance of business]. *Ekonomist – Economist*, 11, 67–69 [in Ukrainian].

5. Spyrydonov, O. O. (2002). Modeliuvannya protsesiv opodatkovannia pidpriemstv v umovakh perekhidnoi ekonomiky [Enterprises' taxation processes modelling in economy in transition]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Donetsk [in Ukrainian].

6. Schneider, F. (2016). The size and development of the shadow economies of Ukraine and six other eastern countries over the period of 1999–2015. *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky – Mechanism of regulation of the economy*, 2 (78), 12–20. Retrieved from http://www.ed.ksue.edu.ua/ER/knt/ee162_78/e162sch.pdf [in Ukrainian].

7. Kharazhshvili, Yu. M., & Koval, O. P. (2013). Detinizatsiia zarobitnykh plat yak chynnyk sotsialnoho rozvytku ta zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Legalization of wages as a factor of social development and Ukrainian economic protection]. *Stratehichni priorytety – Strategic priorities*, 4, 38–49 [in Ukrainian].

8. Petrov, Yu. (2008). Sravnenie projektov reformirovaniia nalohovoi sistemy na osnove modelei polnykh stavok nalohooblozheniia oplaty truda [Comparison of tax reform projects based on models of full rates of payroll taxation]. *Rossiiskii ekonomicheskii zhurnal – Russian economic journal*, 3–4, pp. 36–44 [in Russian].

9. Skrypnyk, A., Hendlar, H. (2007). Otsinka podatkovoho navantazhennia i detinizatsiia fondu oplaty pratsi [Estimation of tax burden and legalization of payroll]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 5, 17–25 [in Ukrainian].

10. Kaufmann, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (2010). *The Worldwide Governance Indicators. Methodology and Analytical Issues*. Policy Research working paper, no. WPS 5430. Washington, DC: World Bank. Retrieved from <http://documents.worldbank.org/curated/en/630421468336563314/pdf/WPS5430.pdf>.

Received 08.09.2017

© Іванчук Н. В.